

Bertel Heurlin i RÆSON

Supermagtens næste tigerspring

19. april | RÆSON har interviewet Bertel Heurlin om den militære og teknologiske dimension af international politik i det nye årtusinde. Heurlin, der er Jean Monnet-professor ved Københavns Universitet, udsendte i begyndelsen af året bogen "Riget, magten og militæret" og arbejder på en bog om amerikansk forsvarspolitik.

Af Clement Behrendt Kjersgaard, RÆSONs chefredaktør

1. "Nu kommer krigen": Militariseringen af dansk udenrigspolitik
2. Danmarks frygt for marginalisering
3. Hvad krigen kan bruges til
5. Den militærteknologiske revolution
6. At ramme en kugle med en kugle
7. Den, der besidder verdensrummet, besidder verden
8. Danmark i den amerikanske verden

1. "Nu kommer krigen": Militariseringen af dansk udenrigspolitik

Allerførst: Hvad betyder de sidste ugers kampe i Irak for amerikanernes tro på deres militære overlegenhed?

BERTEL HEURLIN [BH]: Amerikanerne ved, at de er militært overlegne. Men besættelsesopgaver er langt fra det samme som kampopgaver. De kræver politik, økonomi, organisering, konfliktløsning - kort sagt *nationbuilding*-kapaciteter. Her har amerikanerne meget at lære. Men det er fortsat helt afgørende, at USA med hele sin vægt står bag projektet, som nødvendigvis må udliciteres og overtages af det internationale samfund.

Vores udgangspunkt er spørgsmålet om, hvad den militære dimension af international politik betyder i dag. For nu at starte med din bog om "Riget, Magten og Militæret", der er udkommet som en del af Magtudredningen: er det sådan at vi i Danmark har haft en særlig ængstelighed overfor det militære og overfor voldsanvendelsen i det internationale samfund?

BH: Det tror jeg helt bestemt. Der er en historisk baggrund for at Danmark netop ser sig selv som et lille land, der gemmer sig bag stormagterne: vi hygger os i smug. Der er i meget meget høj grad en tradition for pacifisme - tænk på i 1924, hvor Stauning står op i Folkeforbundet og siger: 'Nu skal vi afskaffe dansk militær. Vi sigte på i fremtiden kun at have en statsmarine og et gendarmerikorps'. Altså: vi har haft tanker om *total afrustning*. Så det, der er sket nu, er i virkeligheden noget meget nyt i dansk politik. Jeg har tidligere talt om *militariseringen* af dansk udenrigspolitik - at man simpelthen bruger militæret, militære styrker og militær indsats som *en del af* udenrigspolitikken - og det har efter min mening aldrig før været tilfældet. Man har selvfølgelig ført krige i gamle dage, men dette med at man *bruger* militæret - det er en ny ting. Og det har noget at gøre med den nye verdensorden.

Det store udenrigspolitiske spørgsmål herhjemme det sidste 1-1½ år har jo været: hvad er reglen og hvad er undtagelsen? Nogle mener at se en udvikling fra slutningen af Den Kolde Krig, hvor Danmark er gået gradvist længere i forhold til magtanvendelse – en politik, som både midten og dele af venstrefløjen i vid udstrækning har bakket op om. Mens andre siger: ”Danmarks deltagelse i Irakkrigen er helt exceptionel - det er en undtagelsesperiode”.

BH: Der er to ting at sige til det. For det første: det er *nyt* at Danmark fører krig - også at man uddanner soldater til krigsførelse. Altså: nu skal de ud at kæmpe - det er jo en helt ny situation, mens man under Den Kolde Krig havde et forsvar, som stort set mere var et *virtuelt* forsvar. Hvor man sagde, 'okay, vi skal være parate - men krigen kommer ikke'. Nu *kommer* krigen - den er der, og Danmark kæmper. Dét er en totalt ny situation.

Med hensyn til det, man har kaldt 'den nye aktivisme' i 90erne og indenrigspolitikken, så mener jeg at der grundlæggende er en almindelig opslutning til en ny dansk aktivisme. Og hvorfor? Hvorfor skal Danmark gøre dette her? Når Danmark nu, ligesom alle mulige andre lande efter Den Kolde Krigs afslutning, er i en situation, som er *helt åben*: man kan vælge at gøre det ene eller det andet. Gøre ingenting - bare gemme og isolere sig. Men Danmark har altså valgt noget andet - netop at sige: 'Vi går den aktivistiske vej. Og vi bruger militær magt i denne her sammenhæng'. Det er noget nyt. Hvorfor gør Danmark dét?

Jeg mener der er én ting at svare: Danmark er bange for marginalisering. Vi er bange for at blive sejlet agterud og blive isoleret. Under Den Kolde Krig havde vi en vis betydning: vi var en strategisk interesse; vi lå meget tæt på Østblokken; vi var en frontlinjestat. Nu er vi *ingenting*. Nu ligger vi bare i baglandet - der er ingen trusler og *hvad så?* Som stat skal man markere sig i det nye, internationale samfund i det 21. århundrede. Der gælder det om at sætte en dagsorden – som kan have fx handelsmæssige, politiske eller kulturelle implikationer - og der har Danmark valgt at gøre dette: at føre krig som en del af et internationalt ekspeditionskorps. Næsten det, som man mindst skulle vente.

Samt noget, jf. hvad du sagde før, vi ikke har praktiseret i 150 år og dårligt nok har tilladt os at tænke over. På spørgsmålet om hvor befolkningen er henne i det her sagde Jørgen Dragsdahl sidste år til RÆSON: ”Der har ikke været nogen pris” - underforstået: det er ikke før, der faktisk bliver påført et land en lidelse over et længere stykke tid, at man ved hvordan befolkningen stiller sig og hvordan den faktisk vil vælge. Nu har vi lige efter drabene i Fallujah kunnet se, hvordan der kommer en voldsom reaktion i USA - selvom tabstallene jo også ellers tikker ind dag for dag. Kan man sige det samme for Danmark - at vi, i det øjeblik vi blev påført tab af menneskeliv over en længere periode, ville skulle tage stilling på en anden måde? Eller ved folk godt, hvad risiciene er?

BH: Jeg tror egentlig godt folk ved hvad risiciene er - og også at den danske befolkning generelt er orienteret i retning af internationalisme. At man i virkeligheden også har accepteret den nye *globalisme* - OG at man så oven i købet er parat til at ofre menneskeliv på det.

Hvordan kan det være at Danmark nu går så kraftigt ind i globaliseringen på den ene og den anden måde (fordi vi *er* jo et af de lande, som er mest globaliserede)? Det har noget at gøre med, hvis vi også ser lidt tilbage i tiden, at Danmark faktisk HAR været parat til at yde en international indsats. Tidligere har vi så ydet den meget på områder, som vedrører fx udviklingslande. Men det er fortsat markant: bare se på det at man i 1997 i det danske folketing besluttede at nu skulle man give 1,5%

af bruttonationalproduktet til internationale indsatser - dvs. 1% til udvikling og 0,5% til freds- og stabilitetsfremmende arbejde. Nu har den nye regering så skåret lidt ned på det, men der er stadigvæk en vilje til international indsats. Og generelt har Danmark jo også, historisk set, været et land, som har været overalt i verden og stadigvæk er det. Tidligere økonomisk - med store firmaer - men nu så også: militært.

Men en del af midten og venstrefløjen vil jo insistere på, at den aktivisme vi så i 90erne var grundlæggende anderledes end den, vi har set det sidste halvandet år. Er det rigtigt?

BH: Der er klart sket en skærpelse. I 90erne tog man et skridt - og et vidtgående skridt hos de radikale: hvor de virkelig, virkelig ændrede sig: At man *alene*, uden FN-mandat, gik ind i 1999, det var ganske, ganske markant. Dér var Danmark i krig.

At Danmark altså går i krig på en relativt *smal* basis OK i Irak er selvfølgelig en skærpelse. Men vi skal bare tilføje én ting, som gør at denne skærpelse måske ikke er så markant, nemlig det, som Danmark hele tiden fremhæver (og det er jo også Statsministeren og regeringen, der siger det): at det er på det internationale samfunds vegne, der handles. Derfor er statsministeren så omhyggelig med hele tiden at referere til FN. Danmark har selvfølgelig en særlig relation til USA, men hele legitimeringen foregår på en eller anden måde *via* det internationale samfund. Så der er en form for længere tradition, som går tilbage også til P. Munch, der siger: 'Vi handler gerne på det internationale samfunds vegne'. At det så i praksis har nogle problemer ved vi alle sammen, men grundlæggende mener jeg at der ligger en helt afgørende ting dér: man kan ikke forestille sig at Danmark UDEN en eller anden form for international legitimering bare vil klistre sig op af USA.

2. Danmarks frygt for marginalisering

Fra politisk hold vil man jo legitimere ved at sige: 'Vi er presset til det. Det handler om vores sikkerhed.' Men når du siger at det er 'frygten for marginalisering', så er det i virkeligheden en magt- eller prestigepolitisk overvejelse, som ligger til grund for at vi bruger militæret på en anden måde. Betyder det også, at militærets rolle i det danske samfund er skiftet i dag i forhold til for 10 år siden?

BH: Ja. Der vil komme et mere og mere markant skifte. Jeg tror, at på et eller andet tidspunkt vil militærpolitik blive ligesom miljø- eller politipolitik - langt, langt mindre bundet op til den grundlæggende *supreme interest* - at det er statens overlevelse, det drejer sig om. Det er selvfølgelig fordi Danmark ikke er truet mere: militærpolitik er blevet én af en række forskellige politikker, og dermed også mere *indenrigspolitisk*. Dette med at man sætter livet på spil er selvfølgelig stadigvæk en afgørende forskel, men det bliver et langt, langt mere åbent spørgsmål *hvad* man skal gøre - og på hvilken måde man skal gøre det - netop fordi der ingen tvang er. Det er jo ikke sådan, at vi er truet - vores suverænitet er ikke truet, og det vil sige at det bliver et politikområde på linje med en række andre, fx ulandspolitik.

Men var regeringens forsøg ikke netop at sige: 'Vi ER truet. Vi har et sammenhængende trusselsbillede - de sovjetiske tanks er væk, men der er andre trusler mod vores overlevelse,

sikkerhed, førlighed'. Man prøver at forbinde hvert led i kæden - fra terroristerne i Yemen eller Afghanistan til Danmark.

BH: Man kan kalde det et--- *overflødhedsproblem* er måske lidt for stærkt at sige, men: vi befinder os i virkeligheden på et sikkerhedspolitisk niveau, hvor vi ved at der ikke kommer nogen storkrige – ingen store atomkrige. Der er selvfølgelig trusler omkring terror, den store sammenhængende trussel, men igen er den jo *minimal i forhold til de trusler, der tidligere har været*, hvor vi simpelthen så risikoen for at hele verden skulle gå op i røg. Der er en ny form for trussel - lad os kalde det en måske mere *luksuspræget* trussel. Det er jo også vores individuelle, bløde trusler, som er kommet op på dagsordenen: fødevarerikkerhed; sikkerhed mht. international kriminalitet, miljøproblemer. Alle disse bløde sikkerhedsproblemer er kommet frem - og dertil kommer terror, som nok er en mere hård trussel, men stadigvæk *mindre* end truslen under Den Kolde Krig. Grundlæggende er det nok min opfattelse at sikkerheden generelt er større i verden end nogensinde før i historien.

Du siger vi fører den politik, vi gør, fordi vi ikke ønsker at blive marginaliseret – og at vi har friheden til at vælge. Hvor kommer så den magtbetragtning fra? Fordi vi havde en central position under Den Kolde Krig - vi følte os ikke glemte, og det er det, vi ønsker at fastholde?

BH: Der er også nogle nye sikkerhedspolitiske vilkår udover dem jeg har nævnt her. Under Den Kolde Krig havde Danmark fire forskellige projekter: Norden, Vesteuropa (først og fremmest gennem EU), et al-europæisk projekt (omfattende hele Europa, Øst som Vest, gennem CSCE) og endelig: et universelt projekt, ikke mindst gennem FN. På en måde skreg de her projekter imod hinanden - fordi de var vidt forskellige. Nu er der sket det for Danmark helt fantastiske at disse fire projekter er løbet sammen i ét. Det er noget totalt nyt: vi har muligheden for en langt mere sammenhængende politik. Europa er blevet helt og frit - der er ikke mere noget, der hedder *vesteuropæisk* politik, nu er det al-europæisk. NATO er blevet udvidet og EU bliver udvidet. På den måde har vi fået alle vores ønsker opfyldt. Norden er gledet ind i EU og er ikke noget specielt mere: nu er det mere et Østersøamarbejde. Og forholdet til USA er jo også blevet en del af én stor sammenhæng, på grund af nye unipolære verdensorden med kun én supermagt. Vi har et internationalt system dybt præget af USA, hvor FN spiller en vigtig, men supplerende rolle. Dvs. at Danmark på den måde har fået sine projekter *samlet*.

En ting, vi også lige bør tilføje: vi glemmer altid at Danmark har en særlig dimension på grund af Grønland og Færøerne. Det siger også noget om den politik vi fører overfor USA - at vi har en særlig atlantisk forpligtelse. Jeg har været i Kina flere gange og når jeg lige har skullet forklare hvor Danmark ligger, så har jeg altid peget på Grønland – som med et kort med Mercator-projektion er langt, større end Afrika og større end Kina! Så var de meget imponerede! Danmark er også Grønland - og det er også Færøerne. Vi har den atlantiske dimension, som så også nu bliver aktualiseret via USA's Missilforsvar [*Missile Defense*].

Men når du taler om staten på den måde, indgår der en magtpolitisk betragtning, som mange i det politiske og offentlige miljø længe har benægtet. Man har sagt: 'Globaliseringen har overflødiggjort staten, de her magthensyn, og denne her type positioneringer'. Og mange kritikere har betragtet fx det regeringen gør nu som en form for markeringspolitik - grundlæggende et udtryk for en partipolitisk eller ligefrem personlig prioritering, og ikke for noget magtpolitisk hensyn. Det,

du siger, er at der simpelthen er tale om nogle strukturelle, underliggende krav, som ville gælde også en anden regering?

BH: Helt klart. Helt klart. Nu nævnte du det her med at globaliseringen svækker nationalstaten og de nationale grænser. Jeg har jo nok den opfattelse, at vi er, i det 21. århundrede, på vej mod et *reguleringssamfund*, som gør at man *både* kan se en styrkelse af staten, men samtidig også en styrkelse af regionen - og i og for sig også af det *globale*. Det er ikke et nulsumsspil: at fordi man overgiver flere ting til EU eller WTO bliver staten svagere. Nej, tværtimod: staten bliver *også* styrket.

Det er jo en dybt interessant ting, fordi dét, vi nok glemmer i denne her sikkerhedspolitiske diskussion, det er at vi har et reguleringssamfund, som vi aldrig nogensinde har set før i historien. Alt bliver reguleret. Der er ingen frie goder mere. Alt er i virkeligheden politisk. Alt er oppe til forhandling. Det vejr, du trækker, er et problem: Hvor kan du - rent miljømæssigt - trække vejret frit? Vandet er et problem: hvor kan du fiske? Arbejdskraften reguleres: aldersmæssigt, tidsmæssigt, socialt. Territoriet: hvor du kan bygge, hvad du kan dyrke? Varene: hvad du kan sælge: kvalitetsmæssigt, sundhedsmæssigt, sikkerhedsmæssigt. Havene reguleres: fiskeriet, ressourcerne på havbunden, olie, gas, metaller. Atmosfæren reguleres, luftrummet. Cyberspace reguleres: hvem kan disponere over hvad? Reguleringen har længe været national. Nu gælder det det regionale og det globale niveau.

Altså: ALT skal forhandles, ned til detaljerne. WTO kommer til at spille en større og større rolle – fx indenfor *food security* [fødevarerikkerhed]. Der er et reguleringssamfund, som vi må acceptere (samtidig med at vi har en *liberal* udvikling, hvad der jo på en måde er en slags deregulering). Ingen er tilfredse ved at købe et produkt, hvis de ved at det er børnearbejdere, der har lavet det: der er en regulering på vej, som accelererer i stigende grad. Det er den ene ting.

Den anden ting er, at nu styrker man staten, regionen og globaliseringen, men også: individet. Det er jo også dybt interessant: for verdenspolitikken er der nu fem afgørende, internationale normer, som Danmark selvfølgelig har lagt sig blidt i slipstrømmen af: demokrati, markedsøkonomi, personlig frihed, menneskerettigheder og ”rule of law”. Der har du igen en form for regulering. Ja, disse normer vil blive efterlevet - hvorfor? *Fordi det kan betale sig*. Det kan betale sig at leve efter disse normer, som i meget meget høj grad peger på individet. En stemme gør en forskel i demokratiet. Det er afgørende hvad du *køber*: markedsøkonomien er usikker, og du kan med din egen indsats gøre en forskel. Personlig frihed handler bl.a. om at man kan flytte hvorhen man vil, har frihed til at vælge. Globalt fylder menneskerettigheder fylder mere og mere. Forbrydelser mod menneskeheden, mod enkeltindivider og grupper tæller mere end brud på den traditionelle suverænitæt, hvor indblanding i indre anliggender var uacceptabel. Det er en reminiscens fra Den Kolde Krig. De nye globale normer kan ses som idealmaal, men interessant er det at stort set alle lande nu accepterer de her ting - bortset fra *the rogue states* [slyngelstaterne].

3. Hvad krigen kan bruges til

Du diskuterer i en af dine seneste artikler problemet ved at adskille de amerikanske og de globale interesser. Netop de værdier, du nævner, er jo nogle, som amerikanerne mener de er - om ikke de

eneste, så: de mest effektive talsmænd for. Men hvad har USA lært af Irakkrigen og de sidste års begivenheder om hvad militæret kan - og ikke kan?

BH: Der er mange *lessons learned*, det er der ingen tvivl om. En ting er, at man har lært at militæret gør en forskel - at militæret virkelig kan gøre noget, og at man virkelig kan tale om en *revolution in military affairs* [”the revolution in military affairs” er en betegnelse for den udvikling, militæret – teknologisk og taktisk – har gennemgået de sidste par årtier, red.]. Vi ser korte krige; politisk-korrekte krige; krige, som føres med en total overlegenhed: ikke alene mht. materiel, men også mht. overblik, viden, indsats, strategier, hele tænkningen. Der har man i hvert fald lært at militær indsats kan betale sig - og at den har en effekt. Krig er blevet et legitimt middel til at ændre uacceptable forhold i det internationale samfund.

Men man har også lært, at dette at skabe freden er et større problem end man umiddelbart skulle forestille sig. Det er jo ikke fordi amerikanerne er dumme: der har ligget tonsvis af planer om hvordan man skulle ordne Irak efter krigen. Det har blot først og fremmest været Forsvarsministeriet, der har kørt det her - og de andre planer, som man har haft i Udenrigsministeriet er ikke rigtigt kommet frem og først senere blevet hevet ned fra hylderne. Der har altså været nogle *bureaucratic politics*-problemer, som der selvfølgelig altid vil være for en stormagt. Nu overvejer amerikanerne om man skal lave nogle styrker, der udover at kunne kæmpe også har stabiliseringseffekter. Det har været noget, man har diskuteret længe, men det er nu kommet voldsomt frem igen: idéen om særlige stabiliseringsstyrker, som også har en mere politiskagtig rolle. Det er stadigvæk under diskussion, for det er et åbent spørgsmål hvad man kan gøre her.

Man har været involveret i fem store krige efter den Kolde Krig. (1) Irak I, 1990-91 der *gik som den skulle*: det var en krig udsprunget af en traditionel suverænitetsskrænkelser - udkæmpet på det internationale samfunds vegne under USA's ledelse. (2) Kosovo - som jo var en NATO-krig, der interessant nok efterfølgende blev accepteret af FN, og som havde med humanitær intervention at gøre: etnisk udrensning, forbrydelser mod menneskeheden osv. (3) Afghanistan - som jo også blev støttet af FN og det er jo dybt interessant: den havde netop at gøre med *terror*. (4) Krigen mod Saddam Hussein - der først og fremmest handlede om masseødelæggelsesvåben. Og endelig: (5) den generelle krig mod terror. I alle disse krige har det vist sig at militæret *kan gøre en forskel* - det kan betale sig at føre krig. Så har man så efterfølgende nogle dybe, dybe problemer, hvor man selvfølgelig ser Vietnam tårne sig op: Hvordan kan man etablere et demokrati?

Grundlæggende kan man sige at USA har ført en meget dristig politik. Landet gør de her ting, fordi man føler et ansvar for det internationale system. Det er ikke alene noget, man føler - man er simpelthen tvunget til det. Som den største magt, og som den magt der nu altså har sat sig på halvdelen af militærudgifterne i verden, bliver man strukturelt *nødt* til at beskæftige sig med verden. Man kan ikke mere isolere sig: det er helt umuligt. Når du fylder så meget i systemet bliver du også nødt til at have ansvar for det. Og så bliver du nødt til at gribe ind. Det viser sig jo også, at USA i princippet er det eneste land i verden, som er til stede globalt - militært, økonomisk, politisk, kulturelt - overalt i verden. Du har personel stående - og du kan altid som amerikaner sige; "Vi skal gribe ind dér - fordi vi har amerikanske statsborgere".

Og aldrig sige: "Det er ikke vores bord".

BH: Nej. Derfor er USA strukturelt tvunget til at gribe ind. Man kan selvfølgelig gribe ind på forskellige måder - og nogle måder er måske mere heldige end andre. Hvis vi ser på Irak, så kan man sige: det er måske en dristig ting, som er startet på én måde og endt på en anden måde, men grundlæggende tror jeg egentlig det har været en tanke i den amerikanske regering at sige: "Vi har i mange år været en europæisk magt - vi er *stadig* en europæisk magt: tilstede med 100.000 mand i Europa. Vi har i meget, meget lang tid været en asiatisk magt - og det er stadigvæk: vi har 100.000 mand dér. Vi er en latinamerikansk magt - *yes*. Vi er ved at være en afrikansk magt, også - langsomt, med de nye strategier vi er ved at lave. Men: afgørende er, at vi her de sidste år også er blevet en centralasiatisk magt, og først og fremmest: en mellemøstlig magt. Nu har vi etableret et lydland i midten, som på en måde ryster alle de andre lande og giver en totalt ny strategisk situation. Hvert land rundt omkring sidder dér og overvejer dét: "Nu grænser vi op til USA!" Syrien, Saudi-Arabien: alle landene er indstillet på, at det er en helt ny orden, der er skabt."

Det har USA gjort, og det kræver så også en dyb ansvarlighed, som man så håber, at USA nu kan efterleve. Det giver nogle dybe problemer, men når man ser fx de sidste udmeldinger understreger man hele tiden: 'Vi bliver i Irak. Det er også i vores interesse at gøre det'. Man gør det ikke for nogen blå øjnes skyld - det er klart. "Vi har set at Mellemøsten får en større og større strategisk position i verden. Vi har stigende problemer med Saudi-Arabien. Vi har også haft problemerne med *double-containment* [dobbeltdæmning, red.] af Iran og Irak. Men NU er vi selv tilstede - nu har vi en lydstat." Det er en HELT ny situation.

Jf. amerikanernes ønske om at agere mod 'terrorens halvmåne' [crescent of terror]---

BH: Ja, netop - som også afspejler deres nye strategi med anbringelse af styrker - nye, lette, flytbare baser osv.

Men Mellemøsten havde jo en mærkelig position i den amerikanske udenrigspolitik under Den Kolde Krig. Der var ingen særlige tropper, ingen særlig tilstedeværelse - samtidig blev der talt enormt meget om regionen: man havde interesser ikke kun fordi USSR samarbejdede med arabiske regimer som Syrien og Ægypten, men også jo på grund af Israel-Palæstina og olie-interesserne. Det var ligesom de to mest påfaldende indfaldsvinkler: Israel og olien. Med den første Golfkrig og nu med Irak er sagen jo, at amerikanerne så at sige har begravet hænderne i sandet. Men ironien er vel, at mange islamiske fundamentalisters klage netop har været amerikanernes indblanding i regionen. Har den amerikanske strategiske tænkning udviklet sig sådan, at Mellemøsten er inkluderet og måske endda nu: den primære opgave?

BH: Det tror jeg. Nu har man løst problemerne i Europa - og jeg mener også at Den Kolde Krigs afslutning var af enorm betydning i Mellemøsten. Vi havde Sovjetunionen stærkt, stærkt engageret - i Syrien og alle de stater, som på en eller anden måde var lydlande for USSR. Nu sker der pludselig en opløsning af hele det her billede. (I en årrække kørte det bare videre; under Clinton var problemet med Israel og palæstinenserne netop det afgørende fokus. Og man var dybt imponeret af Clinton, som sad dér og kendte hver enkelt lille borgmester på Vestbredden og alle detaljerne i det her problem - men han kæmpede og mislykkedes.)

Med den situation, der er skabt - et roligt Europa og et nogenlunde roligt Asien (som man dog stadigvæk har nogle problemer med), så har Mellemøsten været et dybt problem, fordi der ikke er sket nogen udvikling i området. Økonomisk: olien er der, men der er ikke sket nogen *virkelig*

udvikling; ikke nogen *social* udvikling; ikke nogen *politisk* udvikling; ikke nogen *demokratisering*. Prøv at sammenligne med Asien, hvor man har haft en *booming* økonomi - store konflikter, naturligvis, men dog også en *demokratisering*, som er blevet mere og mere markant. Der er intet sket i Mellemøsten: stort set har det været lukket og fuldstændig frossent. Man kan sige, at det har USA også selv været skyld i - ja, men nu *har* man altså fået øjnene op for at det er en afgørende, vigtig ting. Og man har besluttet at 'vi må løse andre problemer før vi løser et af de afgørende spørgsmål - nemlig problemerne mellem Israel og palæstinenserne'.

Hvis der ikke havde været noget 9/11, ville USA så interessere sig for Mellemøsten overhovedet?

BH: Det er et godt spørgsmål. Verdenshistorien bliver jo netop drevet af begivenheder, som ingen kan overskue, men der er selvfølgelig også en rationalitet i politikken. Terror har været der hele tiden, men at der pludselig kommer en så markant terrorisme, det er en helt afgørende ting.

Mellemøsten ville være kommet på landkortet på et eller andet tidspunkt, men med den styrke? Der har 9/11 været ret, ret afgørende. Men i det lange løb måtte USA nødvendigvis markere, at man også i den grad er en mellemøstlig magt.

Når man taler om de her store udviklinger, så må vi også se på de negative svar. Du har en *revolution in military affairs*, men til gengæld har du så også en revolution, som *udnytter* den: terrorismen. Du har en *revolution in economic affairs* - hvor tingene går ekstremt hurtigt; formuerne skifter på et øjeblik: på det finansielle område *virkelig* en revolution. Men det kan også udnyttes negativt. Jeg taler også om en *revolution in societal affairs* - med individualisering. Igen kommer der en massiv respons - 'Nu skal vi altså reagere *imod den udvikling*'. Det gør man netop ved at vende tilbage til kollektivering - hvor det enkelte menneske skal gå op i et meget fundamentalistisk og i og for sig også: diktatorisk styre. Og endelig en *revolution in technological affairs*, hvor teknologien netop giver de her nye muligheder - med cyberspace. Helt nye dimensioner, som i virkeligheden er dybt, dybt afgørende, men alle bliver de understøttet af den nye unipolaritet. Det kan udnyttes negativt af terrorbevægelserne - eller af folk, der er imod den nye teknologirevolution.

Der er en eller anden form for logik i, at man nu må tage de områder i verden op, som på en eller anden måde er underudviklede. Der er ingen tvivl om, at det ikke varer længe før man også i Afrika vil se en eller anden ny, revolutionerende udvikling: man kan ikke blive ved med at have et Afrika, hvor man kan sige: hvis du vågner om morgenen og Afrika er væk, så betyder det ikke noget - fordi kontinentet har ingen som helst interesse for verden. *Det* er også ved at blive ændret: verden ER ved at blive mere sammenhængende. Og igen: reguleringssamfundet virker.

4. Den militærteknologiske revolution

Er det militærteknologien - de økonomiske interesser osv., der driver oprustningen frem, eller er det omvendt? Hvis militærindustrien stod virkelig stærkt ville Bush da han kom til i 2000 vel ikke have talt for troppereduktioner osv. Eller? Du er inde på at han på det tidspunkt talte om at 'springe en generation af våben over', dvs. at han havde en højteknologisk prioritet?

BH: Det er en dyb diskussion, men jeg skal gøre det kort. Der er jo hele teorien om det militærindustrielle kompleks - at det hele udvikler sig af sig selv osv. Ja - selvfølgelig til en vis grad: der er altid noget *bureaucratic politics* i det, men når det kommer til stykket, så er der alligevel begrænsede ressourcer. En stat vil hele tiden se på, 'hvad er det vi bruger pengene til?' Vi så det under Nixon: han skar voldsomt ned på militærbudgettet - det *kunne* lade sig gøre. Man *kan* gøre det. Og når der nu er en voldsom oprustning i USA, så mener jeg det har én afgørende forklaring: USA's langsigtede strategi, hvor vi netop igen ser at teknologien spiller en rolle - af politiske grunde:

Det, man nu gør, er i virkeligheden at man siger: Hvor kommer truslerne fra? Og hvad er det, i sidste instans vi skal bevare? Der er ingen tvivl om, at USA er fuldstændig klar over, at det, man skal bevare nu, er positionen som ene-supermagt. Hvordan kan vi blive frataget den, spørger amerikanerne? Hvis vi på et eller andet tidspunkt bliver taget med bukserne nede - rent ud sagt. Hvor vi ikke har været opmærksomme på det, der af politiske grunde er det vigtigste her i det 21. århundrede: teknologiens udvikling - også militærteknologien. Derfor ofrer vi så mange penge på at lave både det ene og det andet projekt. Det er jo det ene kæmpemæssige Manhattanprojekt [udviklingen af atombomben under 2. verdenskrig, red.], der bliver kørt af efter det andet: nu har USA et militærbudget på over 400 mia. årligt og der kommer stadigvæk flere midler til - måske bliver det til \$500 mia. i løbet af nogle år.

Det er både en militærteknologisk men i meget, meget høj grad også en civilteknologisk ting. USA vil ikke overhales teknologisk. Derfor ofrer man gigantiske summer på *research and development* - og derfor mener man også de er givet godt ud. Fordi man jo dermed siger - og det gælder mange forskellige områder: 'Vi vil ikke tåle nogen konkurrenter'. Det ligger faktisk direkte i strategien - jf. nogle formuleringer, man kan læse direkte fra USA's nationale sikkerhedsstrategi fra september 2002: "Vore militære styrker vil være stærke nok til at overbevise potentielle modstandere om ikke at gennemføre militær opbygning i håbet om at kunne overgå eller komme på niveau med 'the power of the United States'". Ingen bør under nogen omstændigheder nå op på siden af USA. Og hvis man siger dét, så må man jo også følge det op - på det økonomiske, teknologiske og militære område. Det er jo det, man gør ved at bruge så mange penge på militære udgifter, som ingen andre følger med i. Der er et *widening gap* [en voksende kløft] mellem Europa og USA; mellem Kina og USA - på det teknologiske og også på det militære område. Mellem Europa og USA jo faktisk også på det økonomiske område i øjeblikket. Det gælder selv sagt også for andre stater, Rusland, Japan, Indien. Der er en afgrund mellem USA og de andre - og det er det gap, man fra USAs side stadigvæk ønsker skal blive større og større.

Der ligger et element af afskrækkelse i det ---

BH: Ja, klart.

---de ønsker ikke bare at undgå at blive overhalet, men når de formulerer ønsket så eksplicit er det netop for at afskrække andre. Når du før talte om at Danmark har et åbent handlingsrum, mens USA ikke har det - de er strukturelt bundet op på en masse opgaver---

BH: Vi er jo så også strukturelt bundet op ved at vi simpelthen siger, 'Nåmen - hvis vi skal eksistere som stat så bliver vi altså nødt til at have gode relationer til USA, fordi det er den eneste supermagt'.

Faren er at vi ryger ud og bliver isoleret. Også økonomisk: dér ville vi også blive svækket som stat, hvis vi blev isoleret.

Men der ligger i det at for USA er den militære dimension flersidig: hvor Bush tidligere talte om tilbagevindinger nærmer man sig snakken om nationbuilding, i hvert fald ift. Irak.

BH: Der er interessant hvad Rumsfeld sagde for 3-4 måneder siden, med udgangspunkt i Clausewitz' mantra om at 'krig er en fortsættelse af politik med militære midler'. Han sagde: *Yes*, men der skal en tilføjelse til: 'ikke alene militære midler - netop også økonomiske, finansielle, sociale, kulturelle midler'. Rumsfeld er jo ikke dum - han ved udmærket godt, at selvfølgelig kan hans militær vende op og ned på verden, men uden alt det andet virker det ikke. Det er det brede spektrum, som USA trods alt, kan sætte i værk, når det kommer til stykket. At de så måske ikke i tilstrækkelig grad har udnyttet det er en anden side af sagen. Men de har en eller anden forestilling om - i modsætning til Europa, som i øjeblikket er meget, meget indadvendt - at man *kan* forandre verden. *Verden er til at forandre*. Fred er selvfølgelig en meget fin ting, men også noget negativt - det er ikke blot stabilitet: man kan sagtens have fred og samtidig dyb undertrykkelse. Så fred er ikke i sig selv noget positivt - krig kan netop løse nogle problemer og dermed ændre verden.

Hvis man argumenterer i forlængelse af analytikeren Robert Kagan: europæerne står på de civile midler, og bruger kun de militære i forlængelse heraf - exceptionelt. Mens det, som måske ligger i Rumsfelds formulering, er det omvendte: man står på det militære, og bruger det civile når det er nødvendigt. Når vi europæere blander de to områder betragter vi det som meget moralsk, men når Rumsfeld refererer til 'økonomiske midler' - eller man afdækker, som du gør, hvad der er af forskningsmæssige interesser fx i Missilskjoldet - så betragter vi det som dybt mistænkeligt: at amerikanerne sammenblander økonomiske og militære interesser.

BH: Og det er jo meget, meget mærkværdigt. Der tror jeg egentlig også at man skal gribe i egen barm fra Europas side. Er vi så fredelige, når det kommer til stykket? Hvem er det, der kan lave interventioner? Hvem er det, der har gjort det? Det er jo Frankrig. Det er England. Alle kritiserer Sikkerhedsrådet og siger, det er gammeldags. På mange måder stammer det fra en helt anden situation - med multipolaritet. Men prøv at se hvad det er for nogle lande, der sidder der: lande, der *kan* gøre det, som kræves for international fred og sikkerhed, nemlig: militære interventioner. Det er England, Frankrig, USA. Rusland har selvfølgelig meget travlt med sit eget, og Kina er så ikke interesseret. Men der er faktisk en vis ræson i at det fungerer på den måde - og det er jo også det, der gør, at man ikke kommer til at ændre Sikkerhedsrådet i mange, mange år fremover.

At vi fra europæisk side er så hellige at sige, 'vi har kun de civile midler' - det er jo nok rigtigt, at når vi i en samlet sammenhæng ser på det, men når vi ser på det enkelte land så er fx Frankrig parat til at satse ret meget på militær - og det er England også. Samlet set er Europa ikke villig til at give noget til militære midler - hvis vi sammenligner med USA, så er kontrasten meget, meget stor: USA på omkring 3,7% af BNP, Europa omkring 1,6%. Man er ikke villig til at investere - og der kan man selvfølgelig sige: Hvorfor skulle man også gøre det? Hvor kommer truslen fra? Ingen kan overbevise nogen internt i Europa om at man skal opruste - det kan man så i USA, fordi man jo har det der ansvar for hele verden og siger, 'jamen, vi *er* på en eller anden måde politibetjent. Vi bliver nødt til at gøre det'. Og den modenhed har EU af gode grunde ikke fået endnu - og vil måske aldrig få det.

6. At ramme en kugle med en kugle

Men Missilforsvaret er også ved at blive overdetermineret [der er flere årsager end nødvendigt, red.]: [1] Bush skal opfylde sine løfter. [2] Det industripolitiske motiv: at hvis en republikansk præsident skal poste penge i højteknologi, så er militæret en troværdig måde at gøre det på. [3] På baggrund af den debat, der nu foregår i USA om hvorvidt administrationen svigtede før 11. september: hvis Bush over det næste halve år kan præsentere Skjoldet som et civilt, effektivt, defensivt terrorbeskyttelsessystem, så vil han fremstå handlekraftig.

BH: Efter min mening er der slet ingen tvivl om at Missilforsvaret kommer. Det har jo altid været meget, meget stærkt understøttet af den amerikanske befolkning - hele den der smukke idé om at man beskytter USA er jo meget, meget flot. Problemet med det er, hvordan det kan udstrækkes til at dække *hele* verden. Det er den næste fase - i øjeblikket satser man meget på at beskytte USA. Det er jo så også netop fordi man kan få den indenrigspolitiske støtte, og ingen netop vil løfte et øjenbryn. Dem, der er imod det, er folk som måske tænker meget dybt over disse ting - men den almindelige amerikaner siger, 'Fint nok. Selvfølgelig skal vi da beskytte os'. Missilskjoldet kommer meget, meget hurtigt ind i slipstrømmen af de ting, vi nævnte for et øjeblik siden. Her er også muligheden for at lave alle mulige tests på alle mulige nye våbensystemer - hvor USA kan sige, 'vi skal ikke alene være offensive, vi skal også være defensive - vi skal også kunne *opfange* missiler' osv. Så på den måde er det jo næsten *the best of all worlds* USA har for øjeblikket med Missilskjoldet - selvom man kan sige: måske virker det slet ikke!

Og en ting er hvad Missilskjoldet betyder for USA - ift. udviklingen af våbensystemer, IT osv. - en anden er, at Missilskjoldet, hvis det fungerer, slår våbnene ud af hænderne på de andre.

BH: Grundlæggende er der nok en idé om, at der også er en afskrækkende virkning i at USA pludselig har et eller andet, som ingen rigtigt ved hvad er. Eksemplet med Sovjetunionen er ikke så dårligt. De kunne i og for sig være ligeglade med det missilskjold, som var under opbygning med Reagans SDI fra 1983 [Strategic Defense Initiative - "Star Wars", red.]. Hvor stort var det i virkeligheden? Var det overhovedet noget? Men de blev hunderædde fordi de kunne se at her var USA netop ekstremt meget førende. De var virkelig bange for, at det kunne lade sig gøre - og kastede så håndklædet i ringen og opgav.

Betyder det, at når der i Danmark er protester; når kineserne protesterer; når russerne har gjort det med henvisning til ABM-traktaten, at det i virkeligheden opildner amerikanerne? At hvis andre protesterer, så må det være noget?

BH: Det tror jeg ikke. Hvis vi nu ser på den sidste udvikling: protesterne er meget spredte og meget beskedne. Alene det, som var en kæmpe, kæmpe sag for år tilbage med ABM-traktaten: ingen tænker på den traktat nu; den var måske forældet og var indgået på nogle ganske præmisser og ude af trit med udviklingen. Selv Clinton var parat til at sige, at man i hvert fald skulle have en bred tolkning af traktaten: 'vi skal have denne option, muligheden for at missilforsvar - vi vil ikke være bundet'. Rusland er også blevet inviteret til at lave et samarbejde med USA. I virkeligheden er det ret beskedne reaktioner, der er kommet. Så jeg tror ikke der har været den opildningseffekt. Det, der er mere interessant, det er at der har været en *accomodation*-[*tilpasnings*]effekt: at de store lande faktisk har accepteret uden større protester. Rusland har sagt: Nu er det virkeligheden. Jeg taler

meget med kineserne omkring det her, og de har sgu' også *acquiesceret* [indordnet sig]. De ved også godt at deres 20 interkontinentale raketter ikke har den store effekt. – og de kan alligevel ikke stille ret meget op overfor USA under nogen omstændigheder. Og de er heller ikke interesseret i nogen former for konflikt - altså bortset fra deres lille Taiwan-ting. Kina er jo trods alt dybt, dybt interesseret i økonomisk udvikling.

Der er jo videnskabelig uenighed om Missilskjoldet og man kan forestille sig, at det - selv hvis det kom til at fungere - først ville virke efter mange års yderligere udvikling, selvom man begynder opstillingen her i år. Men: Hvis det nu viser sig at være en fiasko, kan det så tværtimod blive et problem - et bevis på hvad amerikanerne IKKE formår?

BH: Det er selvfølgelig faren.

Fordi der virkelig bliver deponeret prestige i det nu?

BH: Fuldstændig. Problemet er selvfølgelig netop det svære i at *ramme en kugle med en kugle* [hit a bullet with a bullet, red.], som er tilsyneladende næsten umuligt. Man kan også se, som jeg har fortolket forløbet, at de har sprunget nogle tests over og måske snydt en lille smule - for nu *skal* missilforsvaret påbegyndes. Det er en politisk beslutning at det skal op - og det kan selvfølgelig være at det måske er sket lidt for tidligt: at overbevisningen om, at det virkelig har en effekt, viser sig forkert og det i stedet bliver en stor og tung møllesten, som trækker hele USA ned, fordi man bruger så utroligt mange penge på det. Det er selvfølgelig en fare - det kan jeg ikke nægte, men jeg tror USA udadtil vil sige: "Vi skal nok gøre det bedre og det skal nok lykkes alt sammen".

Men under alle omstændigheder vil det sandsynligvis være mest hensigtsmæssigt hvis man bruger de penge godt - dvs. skyder med spredehagl, og ikke laver meget meget præcise projekter. I det øjeblik man skyder med spredehagl, dvs.: søger at være så innovativ hele spektret rundt, kommer effekten. Så der bliver brugt penge til *research and development* på en *række* områder - en meget, meget bred vifte af metoder til hvordan man skal forsvare USA. Dét har også en effekt civilt - og giver også et økonomisk boom. Hvis man kun ser på udfordringen i at skyde missilerne ned tror jeg det kan blive en fiasko.

Men hvor meget er projektet motiveret af økonomiske-forskningsmæssige grunde?

BH: Jeg tror det er begge dele. At man giver mange penge ud til militæret, men så også håber at få mange penge ind igen - ved netop at lave et slags teknologisk tigerspring. Det er en af de ting, der ligger bagved. Hvis man netop ser på *research and development* ift. Europa og Asien, ligger amerikanerne jo langt, langt forud - både mht. de penge, man bruger til civil og militær udvikling og den samfundsmæssige effekt, det får.

6. Den, der besidder verdensrummet, besidder verden

Er der en parallel til rumkapløbet?

BH: Ja. Der er ingen tvivl om at rumkapløbet nu også går ind i en ny fase. Det har været lidt kulet ned, men nu er der altså åbnet for det igen - og i den sammenhæng tror jeg at USA i højere og

højere grad vil satse på rumkapløbet, både den civile og den militære del. Nu talte vi om cyberspace, men der er jo ingen tvivl om at den egentlige krig på længere sigt vil foregå *in space* - både i cyberspace og i verdensrummet. De to hænger dybt sammen: du kan ikke forestille dig et rumkapløb uden det cyberspace, der styrer det. Jeg vil sige at de her to ting er aldeles afgørende for den militære og økonomiske udvikling i verden: Space og cyberspace.

Du refererer Bush for at have sagt i 2000: 'Vi skal springe en generation af våben over'. I idéen om et tigerspring ligger der jo at man vil demonstrere overfor andre hvad man kan. Hvor tæt er sammenhængen mellem rumkapløbet og det militære område?

BH: I mange år har man faktisk set rumkapløbet, som noget der nok fortsatte, men hvor der ikke skete de store udviklinger. Der er ingen tvivl om at NU er det ved at ske: du ser en større og større grad af sammenhæng mellem det militære og rumudviklingen. Når jeg ser de bevillinger, der bliver givet, så mener jeg absolut at det er noget, som bliver mere og mere sammenhængende - og mere og mere en del af USA's nye positionering som den helt enestående supermagt, der ikke kan angribes, hverken økonomisk, politisk eller militært.

Med verdensrummet er der en parallel til når amerikanerne i landkrige taler om at sikre sig luftherredømmet først?

BH: Fuldstændig.

Nu havde Kina jo sin opsendelse sidste år, der fik meget omtale. Magtspillet har jo nok en fysisk dimension, men er også et symbolsprog: Rusland, Indien, Kina og Europa kan jo vælge at sige, 'Vi er ligeglade med hvad I laver i verdensrummet'. Men det mener du ikke rigtig vi kan gøre?

BH: For det første kan vi sige at verdensrummet er ekstremt vigtigt fordi satellitterne jo styrer næsten alt her i verden. Så herredømmet er afgørende: Den, der besidder verdensrummet, besidder verden. Så derfor er det en meget, meget vigtig ting: ingen kan være ligeglade med det. Europa prøver også på at lave deres egen satellitsystemer - GPS-systemer osv. Noget tilsvarende kan du se at Kina nu også er begyndt på - for ikke at tale om Indien, der jo selvfølgelig på længere sigt ser sig selv som en kommende supermagt. Men der er altså en kløft, som ER stor.

Det ydre rum kommer til at få større og større betydning. Jeg tror ikke at nogen af de lande, som vi taler om her, kan nå op på siden af USA, men de forsøger at være med - det er der ingen tvivl om. Når Kina gør det de gør; når Indien gør det de gør - netop ved at lægge vægt på cyberspace: de er også med på den bølge. Der er ingen tvivl om at det er her, tingene vindes: ved viden, og ikke mere ved den materielle produktion. Og hvad angår vidensproduktion er USA i øjeblikket førende.

8. Danmark i den amerikanske verden

Nu er det jo meget vanskeligt at se hvad der er vellykket og mislykket magtpolitik i et unipolært system – hvordan man ved, at man har tilpasset sig 'optimalt'. Har Danmark forhandlet dygtigt nok omkring Missilskjoldet? Har vi fået nok til gengæld?

BH: Danmark har hele tiden været klar over, at der har været en anden mulighed for amerikanerne - på længere sigt. Enten at bruge Canada i stedet, eller den mulighed, der ligger længere ude: at satse på verdensrummet. Det er jo også alt for dyrt på længere sigt at opretholde Thulebasen: det er ekstremt bekosteligt. I det hele taget er alt det med baser under overvejelse. Dvs. at der hele tiden har været den underliggende betragtning: 'Selvfølgelig har vi brug for det, vi vil gerne have det *nu* - men der er altså alternativer'. Derfor synes jeg egentlig at den danske regering har gjort det ganske godt. De fleste regeringer ville have gjort det på denne måde - fordi de tre traditionelle problemer, ABM-traktaten, Ruslands reaktion og øget våbenkapløb jo er løst:

ABM-traktaten spiller ingen rolle. Mht. udsigten til at Rusland ville reagere: det har de ikke gjort. Mht. øget våbenkapløb: det finder ikke sted - der er kun USA, der konkurrerer med sig selv. At forestille sig at Thulebasen bliver mål for angreb er jo også *far-fetched*, ikke? Alle de ting, som har givet problemer, er væk. Så det eneste spørgsmål er: hvor meget presser amerikanerne på? Hvad kan vi få for det? Vi får en eller form for velvilje - i en ny koalition, hvor grønlænderne også er med. Det er i hvert fald positivt for Danmark at grønlænderne er med - fordi det ville være fuldstændigt umuligt at gennemføre det hvis de sagde blankt nej. Så ville vi virkelig have en krise. Men det gør de jo ikke. Så på den måde har forhandlingerne ikke været så voldsomt svære, da det kom til stykket, fordi mange af problemerne allerede var løst.

Er Missilskjoldet et symbol på vores villige selv-indbygning i det amerikanske projekt?

BH: Det tror jeg i og for sig roligt man kan sige at det vil være. Jeg tror ikke man bevidst vil sige det er en selvindbygning, men netop i kraft af, at alle de problemer, man så knyttet til Missilskjoldet, er væk, så er det helt logisk at gå videre med det.

Der har ikke været nogen særlig omkostning?

BH: Ingenting. Så på den måde er det et *piece of cake*.

Der er en parallel til det, vi diskuterede i begyndelsen, om Danmarks deltagelse i Irakkrigen. Der ligger i det, du siger, at nok er der tale om en revolution i dansk militærstrategi og udenrigspolitik, men at det er en strukturel forandring og dermed ikke noget, man kan forklare med en bestemt regerings politik. Både med Irakkrigen og Missilskjoldet har vi bygget os ind i amerikanernes unipolære orden: én ting er at vi mener den er stabil og at multipolariteten ikke er lige om hjørnet--

-

BH: Nej, det er den bestemt ikke.

--- noget andet er, om det er lykkedes os at undgå at blive marginaliseret i dette her amerikanske verdensimperium. Er det det?

BH: Det er jo en lille smule interessant, for vi har jo i mange, mange år sagt: Hvad Tyskland gør, det gør vi også. Vi har været meget tæt op af Tyskland og det har altid været den generelle politik. Men jeg tror det skal ses i forbindelse med det, jeg sagde før, med de forskellige projekter, vi har haft i dansk udenrigspolitik, som nu er løbet sammen i ét: Man har indset at vi nu står med et samlet Europa, osv.: Vi har ikke nogen alternativer mere. Vi kan ikke sige, 'nu fører vi en nordisk eller en al-europæisk politik'. Det ER løbet sammen. På den måde er der en vis logik i at vi vil følge den

linje. Er vi blevet marginaliseret på den måde at vi bliver set ned på af Frankrig eller Tyskland? Det tror jeg ikke. Lad os se på hvad det er, der kommer til at ske i løbet af ganske kort tid: der kommer en FN-resolution om Irak. Dét problem bliver på en eller anden måde *lukket*. Vi får en efterfølgende FN-accept af det - selvfølgelig vil der stadigvæk være voldsomme opfattelser af, hvad man skal gøre i Europa, men:

Grundlæggende tror jeg at Danmark har gjort noget fornuftigt. For prøv at se igen på Frankrig: hvad vil Frankrig gøre, når det kommer til stykket? Frankrig vil jo nu i stadigt højere grad søge at gøre sig gældende, for ikke at miste indflydelse i et samlet Europa. For hvis der er *nogen*, der står til smæk, på længere sigt, strukturelt set, så er det Frankrig. Tyskland kan forholde sig roligt og sige: 'Under alle omstændigheder ligger vi dér, hvor vi ligger. Vi har fået et Europa, hvor vi er i centrum – og er den stærkeste stat. Selvom det får øjeblikket ikke går særligt godt, så er vi strukturelt set bundet til at blive en meget, stærk stat, den mest indflydelsesrige i Europa'.

Mens Frankrig ligger yderst i Europa - og samtidig fortsat gerne vil spille rollen som den overordnede magt, der forener det europæiske og står op over for USA - har vi den paradoksale situation at Frankrig i stigende grad ønsker (og det har de faktisk altid gjort) at USA aldrig vil forlade Europa. Det er selvfølgelig heller ikke særlig sandsynligt, men for Frankrig vil det være en meget, meget svækket situation i det øjeblik USA ikke mere var en europæisk medspiller: så ville man stå direkte overfor et Tyskland og et samlet Europa. Og man vil ikke mere have det *overlay*, hvor USA varetager en central del af den europæiske sikkerhed og dermed udøver en eller anden balancerende funktion, hvor Frankrig altså kan spille en særlig rolle. Hvis USA's supermagtsposition eroderes forsvinder incitamentet til integration i en vis grad også. Og det kan give et dybt, dybt problem - for Danmark, for Frankrig, for Europa. Grundlæggende vil jeg sige, at *worst case* for den europæiske union og udvikling, vil i virkeligheden være hvis USA går hen og svækkes - så vil den europæiske integration for alvor være i fare.

Bertel Heurlin (f.1935) er Jean Monnet-professor ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Hans forskningsområder er bl.a. det internationale system og den nye verdensorden; amerikansk sikkerheds- og forsvarspolitik; dansk udenrigs- og forsvarspolitik samt europæisk integration og sikkerhed.